

Posudek bakalářské práce

Anna Kořánová:

Biopotraviny: Postoje spotřebitelů a bariéry nákupu (Organic food: Consumer Attitudes and Barriers to Buying)

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze

bakalářské studium humanitní vzdělanosti, 2014

Úvod

Biopotraviny se stávají z pohledu individuálních lidských zájmů i z hlediska celostních strategií stále významnějším a současně někdy i kontroverzním jevem. Proto volba tématu diplomové práce zaslouží první drobné ocenění.

Hned v prvních větách své práce seznamuje autorka Anna Kořánová čtenáře jasně se svým záměrem. V teoretické části práce hodlá popsat trh s biopotravinami v České republice, ve druhé se chce podrobněji a hlouběji zaměřit na postoje spotřebitelů k biopotravinám a na bariéry jejich výroby a spotřeby.

1. Obsahová stránka

Práce je obsahově velmi podrobně a logicky správně strukturována; tento pozitivní fakt je nepatrně oslaben skutečností, že v poněkud překotném stylu autorka místy tématicky trochu těká, hlavně v rešeršní části.

Základní charakteristiky práce včetně zakotvení, metod a cílů se čtenář doví již v přehledném úvodu. Dále je text členěn na dvě části, teoretickou rešeršní a praktickou – výzkumnou, což mohlo být i formálně vyjádřeno (oddíly). Empirická část ve skutečnosti zahrnuje vlastní výzkum počínaje detailním popisem použité metody a srovnání výsledků se šest let starým výzkumem provedeným týmem vedoucí bakalářské práce (Znojmo 2008). Toto srovnání je provedeno v předposlední kapitole, následuje celkový Závěr.

2. Práce s literaturou

Použitou literaturu je nutné hodnotit selektivně ve třech okruzích: obecně teoretická, metodologická a výzkumná (ve smyslu rešerše provedených výzkumů a jejich výsledků).

Teoretickou literaturu je opět nutné rozlišit. Pokud jde o věcnou rovinu, předmět výzkumu, tedy o biopotraviny, mohl být počet samozřejmě bohatší, ale pro potřeby bakalářské práce plně postačuje; v ještě větší míře to platí u literatury věcně související, jež se zabývá např. ekozemědělstvím až po antroposofii. V metodologické oblasti Kořánová použila (a dobře) jediný zdroj, který bývá navíc odborníky někdy zpochybňován (Hendl: Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace), zřetelně nejvíc však těžila z dobrého vedení a výzkumů Centra pro otázky životního prostředí UK (COŽP). Konečně rešerše výzkumů provedených v České republice je z týchž důvodů velmi podrobná a zaslouží ocenění, přes trochu nepřehlednou interpretaci.

Množství cizojazyčné literatury je plně dostačující stejně jako dobře volené a vyhodnocené validní webové zdroje. Kořánová až na uvedené výhrady pracuje s literaturou kvalifikovaně, cituje, ale častěji parafrázuje a interpretuje celkem přesně. Přesnosti a přehlednosti práce by ovšem velmi prospělo, kdyby podle zvyklostí uváděla citace svých respondentů ve zvláštním odstavci a/nebo alespoň kurzívou. Poznatky, ale i výsledky vlastních

rozborů dovede srozumitelně převyprávět a hlavně cíleně směřuje k naplnění titulního záměru práce, popisu spotřebitelů biopotravin Havlíčkově Brodě.

3. Formální stránka

Celkem 43 strany obsažného vlastního textu odpovídají požadavkům na diplomovou práci na spodní hranici, také obsah je dostatečně podrobný. Plnění dalších parametrů je však jasně podstandardní. V práci chybí český a/nebo anglický abstrakt, anotace, klíčová slova, seznamy příloh, zkratk, vyobrazení. Bibliografie je zpracována způsobem, který neodpovídá ani zjednodušené normě a co hůř, je zpracovaná nejednotně. Typograficky je svazek přijatelný, chybí však např. název práce na deskách (a pokud bychom hodnotili i nepovinné detaily, potisk hřbetu).

Práce rozhodně není prosta gramatických chyb, ještě častěji překlepů nebo stylisticko-editačních neobratností. Příklady:

důsledně hrubě chybné psaní příklonky – spojky „-li“ („zda-li“), slovo „zdali“ autorka navíc nadužívá; interpunkce: „Volby, které lidé dělají ohledně jídla mají velký dopad na životní prostředí a společnost.“ (str. 7), „Poslední publikace, která vyšla v roce 2013 však zaznamenává informace z roku 2011 a 2012.“ (str. 14); notoricky absence čárky za (vloženou) vedlejší větou; nedůsledné a někdy zcela chybné tvoření 3. os. pl. sloves 4. třídy (srv. nabízí vs. nabízejí); překlepy: „v zákoně č. 242/2000 Sb. . Hlavními...“ (str. 8), „Na základě tohoto výzkumu se ukázalo se,...“ (str. 44); psaní velkých písmen: „3.1 BIO Loga“ (str. 9); nevhodná a nejednotná typografie: např. uvozovky ("hnízdo") (str. 8), „Jinými...“ (str. 16); důsledné psaní „Lídl“ namísto „Lidl“; „viz.“ psané s tečkou; psaní značky procenta bez mezery – např. „96%“, (str. 13) atd., leč bohužel v míře celkem běžné u současného českého vysokoškolačka...

Text je psán celkem jednoduchým, někdy poněkud „rychlopalným“, nedbalým stylem, výjimečně až na hranici srozumitelnosti: „Velkým problémem je pak (ne)znalost biolog a jejich (ne)důvěra v ně. Důvěra i znalost jsou důležitými prvky, neboť pro běžného zákazníka to je jediným vodítkem, jak identifikovat biopotraviny (Kutnohorská, Botek, 2009).“ (str. 8); lépe: „Důvěra i znalost jsou důležitými prvky, neboť pro běžného zákazníka jsou biologa jediným vodítkem, jak biopotraviny identifikovat.“ tedy: nikoli důvěra a znalost, ale *biologa* jsou jediným vodítkem. Někde dochází až k povážlivé kumulaci různých druhů chyb: „Pokud jsou biopotraviny dováženy do ČR ze sousedních zemí je otázkou, jestli dovoz v některých případech v pohraničních oblastech není šetrnější k životnímu prostředí, než-li dovoz biopotravin z české ekofarmy. Ačkoli se ekofarma nachází za hranicemi České republiky může být ve výsledku blíže daným lokalitám v ČR než-li ekofarma, která se může nacházet na opačném konci republiky.“ (str. 16); „...skrz polostrukturované rozhovory...“ (str. 18); „Výsledky kvalitativního výzkumu naznačují, že by mohla být jistá souvislost mezi stravovacími návyky a postoji k biopotravinám může být.“ (str. 44); toporné užívání „tak“ ve vedl. větách: „Jak již bylo zmíněno výše, tak řetězec Coop...“ (str. 21) atd.

4. Celkové hodnocení

Práce neobsahuje hypotézu nebo výzkumnou otázku, ale již v úvodu uvádí autorka výzkumný problém či záměr: popsat orientačně situaci na trhu biopotravin v České republice a prozkoumat podrobně postoje a bariéry obyvatel Havlíčkova Brodu.

Postoje a bariéry jsou použity v profánním, běžném sociologicky výzkumném smyslu, nikoli v hlubším psychologickém, resp. sociopolitickém významu (postoj je poměrně složitá kategorie; podobně bariéry – překážky – meze, limity, resp. borders, barriers, boundaries a rozdíly mezi nimi představují v současné době krizi důležitý výkladový rámec).

Z forem šíření biopotravin zmiňuje autorka jen bedýnkový prodej a biofarmy, nikoli např. komunitou podporované zemědělství, městské zahradičství (urban gardening) a další formy. To je v pořádku, nejde o hlavní téma práce; za chybu je však nutno považovat odbytou definici biopotravin a ekologického zemědělství: „Za biopotraviny jsou považovány takové potraviny, které jsou produktem ekologického zemědělství, přesnou definici pak lze nalézt v zákoně č. 242/2000 Sb.“ (str. 8). Autorka by měla uvést definice přímo ve své práci s přesným odkazem na zdroje. Zákon mezi ně jistě patří, není však zdrojem jediným, navíc není mezi zdroji uveden, stejně jako zákon č. 110/1997 Sb.

Ani metodicky autorka nerozlišuje, pokud jsem se nepřehlédl, projevené a referované postoje (preference); počet rozhovorů (deset) je oproti metodologickému úzu podměrečný (u polostandardizovaných rozhovorů se udává jako minimum dvanáct). Na druhé straně je z konstrukce výzkumu a z celé práce patrné, že autorka přesně ví, co dělá a proč to dělá. Pravděpodobně slušně rozumí metodologii sociologického výzkumu v obecné rovině, jeho typologii, možnostem a cílům. Zcela jistě je však schopna díky dobrému vzdělání na fakultě i dobrému vedení svou vedoucí a celým prostředím výzkumné skupiny Centra pro otázky životního prostředí UK kvalifikovaně spolupracovat při konstrukci konkrétního šetření, provést je, vyhodnotit a formulovat závěry. V absolventské práci by však vždy měla být jasně patrná vlastní přidaná hodnota, přínos autorky, což je tradiční potíž u prací, které navazují na předchozí výzkum nebo jsou jeho součástí. Je proto škoda, že Kořánová neuvádí (v textu ani v příloze) konstrukci původního polostrukturovaného rozhovoru a vlastního rozhovoru s uvedením změn a/nebo doplněných otázek (o nichž obecně referuje). Méně postrádám přepisy rozhovorů; spíše mne jejich absence jen udivuje, protože autorka uvádí, že rozhovory byly důsledně nahrávány (uvádí např. i rozsah jejich trvání) a všechny přepsány: „Otázky vycházely jednak z výzkumu, který byl realizován v roce 2008 ve Znojmě a v Praze (Urban, Ščasný, Zvěřinová), a který se také věnoval postojům spotřebitelů a bariérám nákupu, ale také jsem vytvořila otázky vycházející z nastudované literatury (například otázky ohledně původu potravin, důvěry ve státní instituce, informovanosti apod.). Rozhovor zpravidla trval kolem 30 až 45 minut.“ (str. 24).

Výzkumný výsledek: kvalitně zpracovaná shrnující rešerše; metodicky dobře a pečlivě provedený průzkum terénu; metodicky dobře provedený kvalitativní výzkum, byť s použitím převzaté metodiky (podrobněji viz výše). Interpretace výsledků: nikoli bezchybná a dokonalá (např. tabulky na str. 38 a násl. jsou velmi zajímavé, ale obsažená zjištění by mnohem více vynikla, kdyby byly rozdíly odhadu ceny respondenty a ceny skutečné shrnuty v jedné tabulce); srovnání obou výzkumů v předposlední kapitole je poněkud neúplné (ve dvou nebo třech odstavcích se nic nesrovnává, uvádějí se pouze vlastní výsledky) apod. Výzkumný záměr jako celek byl však nepochybně naplněn, některá zjištění jsou zajímavá i pro praxi podnětná (např. diskuse poměru cena – důvěra [str. 45 nahoře] je podrobná a přínosná), a svědčí o schopnostech autorky (částečně) navrhnout a provést malý výzkum a s porozuměním analyzovat a interpretovat jeho výsledky (autorka neopomněla dodat náležitou poznámku o možnosti plošného kvantitativního ověření výsledků, ač pochopitelně neuvádí konkrétní operacionalizaci).

Poněkud mimo soutěž vyjadřuji svůj podiv nad tím, že práce je obecně trochu nedotažená a zjevně poznamenaná spěchem. Jestliže ji Anna odevzdala dva dny před termínem, pak měla buď následně důležitý program nebo chápe absolventskou práci zcela účelově. V tomto ohledu ji nicméně také zvládla, velmi dobře, ne však výtečně. Práci proto bez pochyb **doporučuji k obhajobě**, ale pro velký rozpor mezi takřka výbornou (na bakalářské úrovni) badatelskou rovinou a vytčenými nedostatky ji hodnotím na rozmezí hodnocení „**velmi dobře**“ a „**výborně**“ s přihlédnutím k průběhu obhajoby.

*Posudek bakalářské práce „Anna Kořánová: Biopotraviny: Postoje spotřebitelů a bariéry nákupu
(Organic food: Consumer Attitudes and Barriers to Buying)*

Praha 15. června 20014

PhDr. Ivan Rynda